

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 330

Finanse

na rzecz zrównoważonego rozwoju

Gospodarka – etyka – środowisko

Redaktorzy naukowci

Leszek Dziawgo, Leszek Patrzalek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-460-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Marcin Będzieszak: Opłaty za usługi i dochody własne jako źródło finansowania wybranych zadań w miastach wojewódzkich w Polsce	13
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczyk: Analiza wykorzystania kolektorów słonecznych do wytworzenia ciepłej wody użytkowej.....	22
Joanna Błach, Anna Doś: Zastosowanie modelu DuPonta w kontekście zarządzania środowiskiem w przedsiębiorstwie – możliwości wykorzystania w praktyce polskich przedsiębiorstw	34
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Efektywność ekonomiczna przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu energetyki odnawialnej jako czynnik zrównoważonego rozwoju.....	42
Michał Buszko: Społeczna odpowiedzialność banków giełdowych – korzyści inwestycyjne z tytułu uczestnictwa w RESPECT Index	52
Beata Domańska-Szaruga: Konkurencyjność banków spółdzielczych jako partnerów lokalnych społeczności.....	63
Joanna Działo: Instytucje fiskalne a standardy etyczne w polityce fiskalnej ..	72
Beata Zofia Filipiak: Kierunki i skutki przekształceń lokalnej gospodarki odpadami komunalnymi w świetle zmian ustawowych	80
Monika Foltyn-Zarychta: Koncepcja zmniejszającej się w czasie stopy dyskonta w ocenie efektywności inwestycji publicznych o oddziaływaniach długoterminowych	89
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: Wpływy do budżetów gmin przy wprowadzeniu podatku dochodowego w indywidualnych gospodarstwach rolnych	99
Maria Magdalena Golec: Zrównoważony rozwój spółdzielni kredytowych w Polsce w oparciu o zasadę lokalności	108
Karolina Gwarda: Źródła finansowania zakupu zero- i niskoemisyjnych środków transportu publicznego w Polsce	116
Jerzy Gwizdała: Rola Banku Ochrony Środowiska SA w Warszawie w finansowaniu inwestycji w obszarze ochrony atmosfery.....	126
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Wykorzystanie podatku od nieruchomości dla zrównoważonego rozwoju miast na przykładzie Torunia	135
Agnieszka Jachowicz: Główne trendy w polityce podatkowej w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu	148
Alicja Janusz: Przegląd istniejących i projektowanych rozwiązań w zakresie funduszy restrukturyzacyjnych sektora finansowego w Unii Europejskiej	157

Barbara Karlikowska: Ryzyko środowiska naturalnego a działalność przedsiębiorstw	165
Magdalena Klopott: Mechanizmy finansowania przyjaznego środowisku demontażu statków – fundusz recyklingowy.....	173
Lidia Klos: Wiedza i świadomość ekologiczna studentów	182
Adam Kopiński: Taksonomia i zastosowanie metody Hellwiga w ocenie efektywności funduszy inwestycyjnych	192
Andrzej Koza: Finansowe instrumenty wsparcia samozatrudnienia osób niepełnosprawnych w Wielkiej Brytanii i Polsce	205
Grażyna Leśniewska: Sztuka zrównoważonego życia	214
Agnieszka Lorek: Lokalna polityka energetyczna w zrównoważonym rozwoju gmin śląskich	222
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Waluta wirtualna – moda, czy pieniądź przyszłości?.....	231
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Energia odnawialna i jej aspekty finansowe jako element zrównoważonego rozwoju Polski	239
Tomasz Piotr Murawski: Ocena działań społecznej odpowiedzialności biznesu – przegląd wybranych metod	248
Marta Musiał: Dylematy zarządzania finansami osobistymi w kontekście koncepcji solidarności międzypokoleniowej.....	258
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Zarządzanie finansami w samorządzie gminnym wobec wyzwań nowego zarządzania publicznego.....	266
Teresa Orzeszko: Miejsce edukacji finansowej społeczeństwa w strategii społecznej odpowiedzialności biznesu krajowych banków giełdowych w Polsce	274
Agnieszka Parlińska: Wybrane aspekty zadłużania się samorządów gminnych w Polsce	284
Andrzej Parzonko: Przewidywalność i stabilizacja cen mleka jako czynnik zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolniczych i przedsiębiorstw przetwórczych.....	293
Monika Pettersen-Sobczyk: Modele biznesowe banków w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju	301
Dariusz Piotrowski: Wartości islamu a koncepcja zrównoważonego rozwoju	308
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Transakcyjne wykluczenie finansowe w Polsce w świetle badań empirycznych.....	316
Adriana Przybyszewska: Determinanty przedsiębiorczości kobiet na przykładzie wybranych krajów	326
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Rozwój kanału <i>direct</i> na polskim rynku ubezpieczeń	336
Adam Reczuch: Wykluczenie finansowe osób młodych w perspektywie założenia nowego gospodarstwa domowego	344

Robert Skikiewicz: Bariery w działalności instytucji finansowych na tle zmian sytuacji gospodarczej Polski	352
Beata Skubiak: Wpływ kryzysu finansowego i gospodarczego na rozwój zrównoważony, ze szczególnym uwzględnieniem konsekwencji społecznych.....	361
Sylwia Słupik: Proekologiczne strategie rozwoju przedsiębiorstw województwa śląskiego.....	369
Małgorzata Solarz: Ochrona konsumenta a wykluczenie finansowe stanowiące wynik niewłaściwego zarządzania ryzykiem finansowym codzienności	378
Anna Spoz: E-faktury – nowinka technologiczna czy upowszechniający się sposób dokumentowania transakcji gospodarczych	387
Joanna Stawska: Znaczenie <i>policy mix</i> dla działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw w kontekście zrównoważonego rozwoju.....	397
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Rozwój zrównoważony miast jako szansa dla prywatnych inwestycji na przykładzie aglomeracji azjatyckich.....	406
Paulina Szulc-Fischer: Proekologiczne inicjatywy klastrowe	414
Magdalena Ślebocka: Fundusze unijne dla zrównoważonego rozwoju – bariery w pozyskiwaniu i rozliczaniu na przykładzie gmin województwa łódzkiego.....	424
Aneta Tylman: Obszary badań prawno-finansowych zrównoważonego rozwoju – próba identyfikacji	432
Piotr Urbanek: Standardy etyczne polityki wynagradzania kadry kierowniczej w bankach w okresie kryzysu finansowego – próba oceny.....	439
Tomasz Uryszek: Międzypokoleniowa redystrybucja długu publicznego na przykładzie krajów Unii Europejskiej	448
Julia Anna Wachowska: Rynek kredytów mieszkaniowych w Polsce – studium analityczne	458
Damian Walczak: Solidaryzm społeczny a uprawnienia emerytalne grup uprzywilejowanych.....	468
Marcelina Więckowska: Inwestorzy instytucjonalni na rynku inwestycji w energię odnawialną	477
Paweł Witkowski: Ryzyko węglowe – koncepcja i pomiar.....	486
Bogdan Włodarczyk: Tworzenie oferty bankowej z wykorzystaniem bankowości elektronicznej	495
Justyna Zabawa: Zarządzanie kapitałem ludzkim we współczesnych bankach w kontekście ich ekologicznej odpowiedzialności	503
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Reklamy bankowe – między manipulacją a faktyczną potrzebą klientów.....	511

Summaries

Marcin Będzieszak: User charges and own-source revenues as sources of financing selected tasks in voivodeship cities in Poland	21
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczuk: Analysis of the use of solar collectors to produce hot water	33
Joanna Blach, Anna Doś: The application of the DuPont model in the context of corporate environmental management – evidence from the Polish companies	41
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Economic effectiveness of investments related to the renewable energy sources as a factor of sustainable development... ..	51
Michał Buszko: Corporate Social Responsibility of stock exchange listed banks – investing profits due to participation in RESPECT Index.....	62
Beata Domańska-Szaruga: Competitiveness of cooperative banks as local community partners	71
Joanna Działo: Fiscal institutions and ethical standards in fiscal policy.....	79
Beata Zofia Filipiak: Directions and consequences of the transformation of local economy of municipal waste in the light of changes in the laws.....	88
Monika Foltyn-Zarychta: The concept of time-declining discount rate in the appraisal of public projects with long-term effects	98
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: The proceeds to municipalities with the introduction of income tax in individual farms.....	107
Maria Magdalena Golec: Sustainable development of Polish credit cooperatives based on the principle of localness.....	115
Karolina Gwarda: Sources of funding the purchase of zero- and low carbon means of public transport in Poland	125
Jerzy Gwizdała: The role of the environment protection bank JSC in Warsaw in financing investment in the protection of the atmosphere	133
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Application of property tax in sustainable development of towns with town of Toruń as an example.....	147
Agnieszka Jachowicz: Main trends in tax policy in the European Union states in the times of crisis	156
Alicja Janusz: The review of existing and anticipated solutions for the financial sector restructuring funds in the European Union	164
Barbara Karlikowska: Natural environment risk and activities of enterprises	172
Magdalena Klopott: Financing mechanisms of the environmentally friendly ship dismantling – case of recycling fund	181
Lidia Klos: Environmental knowledge and awareness of students.....	191
Adam Kopiński: Taxonomy and application of Hellwig’s method for assessing the effectiveness of investment funds	204
Andrzej Koza: Financial instruments of disabled people self-employment support in Great Britain and Poland	213

Grażyna Leśniewska: Art of sustainable life	221
Agnieszka Lorek: Local energy policy for the sustainable development of the Silesian communities	230
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Digital currency – temporary trend or money of future?	238
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Renewable energy and its financial implications as a component of sustainable development of Poland	247
Tomasz Piotr Murawski: An evaluation of Corporate Social Responsibility – review of chosen methods	257
Marta Musiał: Personal finance management dilemmas in the context of intergenerational solidarity concept	265
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Finance management in commune self-government in the face of challenges of new public management	273
Teresa Orzeszko: Importance of financial education of society in CSR strategy of domestic listed banks in Poland	283
Agnieszka Parlińska: Selected aspects of the indebtedness of municipalities in Poland	292
Andrzej Parzonko: Predictability and price stabilization of milk as a factor in the sustainable development of farms and food processing enterprises	300
Monika Pettersen-Sobczyk: Banks business models in the context of sustainable development concept	307
Dariusz Piotrowski: Values of islam and the concept of sustainable development	315
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Empirical studies on transactional financial exclusion in Poland	325
Adriana Przybyszewska: Determinants of entrepreneurship of women based on selected countries	335
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Development of the direct channel on the Polish insurance market	343
Adam Reczuch: Financial exclusion of young people in the perspective of establishment of a new household	351
Robert Skikiewicz: Barriers of activity of financial institutions against the background of changes in the economic situation of Poland	360
Beata Skubiak: The impact of economic and financial crisis on sustainable development with focus on social consequences	368
Sylvia Słupik: Ecological strategies for the development of Silesian Voivodeship enterprises	377
Małgorzata Solarz: Consumer protection vs. financial exclusion as a result of incorrect everyday financial risk management	386
Anna Spoz: E-invoices – technological novelty or a spreading method of documenting commercial transactions	396

Joanna Stawska: The importance of policy mix for investment activities of enterprises in the context of sustainable development	405
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Sustainable urban development as an opportunity for private investments on the example of Asian agglomerations.....	413
Paulina Szulc-Fischer: Pro-ecological cluster initiatives	423
Magdalena Ślebocka: EU funds for sustainable development – barriers in obtaining and accounting on the example of municipalities of Łódź Voivodeship.....	431
Aneta Tylman: Areas of legal and financial studies of sustainable development – an attempt to identify.....	438
Piotr Urbanek: Ethical standards of top executive’s remuneration policy in the banking sector during the financial crisis – attempt to assess	447
Tomasz Uryszek: Intergenerational redistribution of public debt. The example of European Union countries	457
Julia Anna Wachowska: Housing loans market in Poland – analytical project	467
Damian Walczak: Social solidarity and the pension rights of privileged groups	476
Marcelina Więckowska: Institutional investors in the renewable energy investment market.....	485
Paweł Witkowski: Carbon risk – concept and measurement	494
Bogdan Włodarczyk: Creation of banking offer using e-banking	502
Justyna Zabawa: Human capital management in contemporary banks, in the context of corporate eco-responsibility	510
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Banking advertising – between a manipulation and a real customer need.....	520

Marta Musiał

Uniwersytet Szczeciński

DYLEMATY ZARZĄDZANIA FINANSAMI OSOBISTYMI W KONTEKŚCIE KONCEPCJI SOLIDARNOŚCI MIĘDZYPOKOLENIOWEJ

Streszczenie: Obecnie na świecie żyje pięć pokoleń (tradycjoniści, baby boomers, generacja X, Y i Z). Każde z nich, urodzone w innej sytuacji ekonomiczno-politycznej, wykształciło inne cechy charakteru oraz inny system wartości, co znajduje odzwierciedlenie w podejściu do zarządzania finansami osobistymi. Celem artykułu jest pokazanie, że podejście do zarządzania finansami osobistymi uzależnione jest od pokolenia, do jakiego należy dana jednostka. Wynikiem owych różnic międzypokoleniowych w podejściu do zarządzania finansami osobistymi oraz próby podejmowania decyzji finansowych zgodnie z koncepcją solidarności międzypokoleniowej jest powstawanie dylematów makro- i mikroekonomicznych, dotyczących finansów osobistych.

Słowa kluczowe: zarządzanie finansami osobistymi, solidarność międzypokoleniowa, pokolenia.

DOI: 10.15611/pn.2014.330.27

1. Wstęp

W 2013 r. światowa populacja liczyła ponad 7 miliardów ludzi, z czego ok. 740 milionów żyło w krajach europejskich. Większość owych krajów dotknął problem starzejącego się społeczeństwa, związany ze stałym wydłużaniem się przeciętnego trwania życia: mężczyzn – z 70 lat w 2004 r. do blisko 78 lat w 2035 r. i kobiet – odpowiednio z 79 lat do 83 lat [*Prognoza...* 2009, s. 178]. Ponadto spowodowało to, iż obecnie w Europie żyje jednocześnie pięć pokoleń: tradycjoniści, baby boomers, generacja X, Y i Z [Howe, Strauss 1992]. Tradycjoniści, czyli osoby urodzone w latach 1925-1945 (obecnie w wieku powyżej 69 lat), charakteryzują się pracowitością, konserwatyzmem finansowym i ostrożnością, nie lubią zmian i nie są skłonni do ryzyka, natomiast respektują autorytety i ciężką pracę. Pokolenie baby boomers to osoby urodzone w latach 1946-1964 (obecnie w wieku 68-50 lat), których styl życia determinuje fakt, że żyją po to, aby pracować. Równowaga pomiędzy pracą a życiem osobistym jest dla nich ideą a nie realną możliwością. Oczekują od innych takiego samego podejścia do życia. Generacja X – osoby urodzone w latach 1965-

-1980 (w wieku 49-34 lata) – to pierwsze pokolenie wychowane na zasadzie tzw. listy zadań (*to do lists*), które będąc świadkiem wielu poświęceń swoich ciężko pracujących rodziców, rozwinęło w sobie dużo większą niezależność, elastyczność oraz zdolność adaptacji niż poprzednie pokolenia. W przeciwieństwie do pokolenia baby boomers, które żyje po to, aby pracować, generacja X pracuje po to, aby żyć, i przestrzega świat z lekkim cynizmem oraz podejrzliwością. Generacja Y – osoby urodzone w latach 1981-2000 (obecnie w wieku 34-14 lat) – przedstawiana jest jako następna wielka generacja, potężna grupa, która nie boi się podejmować własnych decyzji, kwestionować władzy czy wyrażać własnych opinii. Komputery i Internet stanowią istotną część życia generacji Y. Ciągłe doświadczenia w świecie wirtualnym mają znaczący wpływ na ich podejście do rozwiązywania problemów. Najmłodszym pokoleniem jest generacja Z, czyli osoby urodzone po 2000, które obecnie mają poniżej 14 lat [*Consumers...* 2011].

Na podstawie krótkiego opisu pięciu pokoleń, które obecnie żyją wspólnie w szybko zmieniającej się rzeczywistości, można stwierdzić, że pokolenia te bardzo się różnią podejściem do życia, co przekłada się na różnice poglądowe dotyczące zarządzania finansami osobistymi, powodując wiele konfliktów międzypokoleniowych w skali makro- i mikroekonomicznej.

2. Metodyka badań i przebieg procesu badawczego

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie zależności pomiędzy podejściem do zarządzania finansami osobistymi i przynależnością osoby do danego pokolenia oraz próba ukazania dylematów zarządzania finansami osobistymi wynikających z różnych postaw względem finansów poszczególnych pokoleń.

Wykorzystano następujące metody badawcze: krytyczną analizę literatury przedmiotu oraz metodę badań dokumentów. Niniejszy artykuł oparty jest na badaniach wtórnych dotyczących zachowań finansowych (inwestowania, oszczędzania, kredytowania, wydawania itp.), przeprowadzanych wśród osób należących do pokolenia baby boomers, generacji X i Y.

3. Podejście do zarządzania finansami osobistymi według różnych pokoleń

W celu omówienia owej problematyki należy wyjaśnić podstawowe terminy, którym poświęcony jest niniejszy artykuł, tzn. „pokolenia” oraz „zarządzanie finansami osobistymi”. Według *Encyklopedii PWN*, pokolenie to „część populacji wyróżniona ze względu na wiek: młodsza lub starsza od innych mniej więcej o czas, jaki upływa od narodzin rodziców do narodzin dzieci. Najprostszym przykładem pokolenia są grupy wieku w obrębie rodziny: dzieci, rodzice, dziadkowie itd. [...] Pokolenie w znaczeniu socjologicznym różni nie wiek biologiczny, lecz przede wszystkim to, że grupy określane jako starzy i młodzi w widoczny sposób różnią się od siebie posta-

wami, poglądami, uznawanymi wartościami, aspiracjami, sposobem życia itd. Przy tym mniej chodzi o różnice wynikające z odmienności trwałych ról społecznych czy też biologicznie uwarunkowanych dyspozycji psychologicznych, bardziej natomiast o takie, których źródłem są odmienne doświadczenia (tzw. wspólne przeżycie pokoleniowe) i perspektywy życiowe” [Encyklopedia... 1999]. W literaturze można wyróżnić cztery podejścia do definiowania terminu pokolenie (patrz tabela 1). Podejście kulturowe do analizowanego zjawiska jest najbardziej odpowiednie, albowiem na styl zarządzania finansami osobistymi ma istotny wpływ „system wartości i światopogląd ukształtowany przez społeczno-polityczny kontekst”, w którym dane osoby się wychowały.

Tabela 1. Podejścia w definiowaniu terminu pokolenia

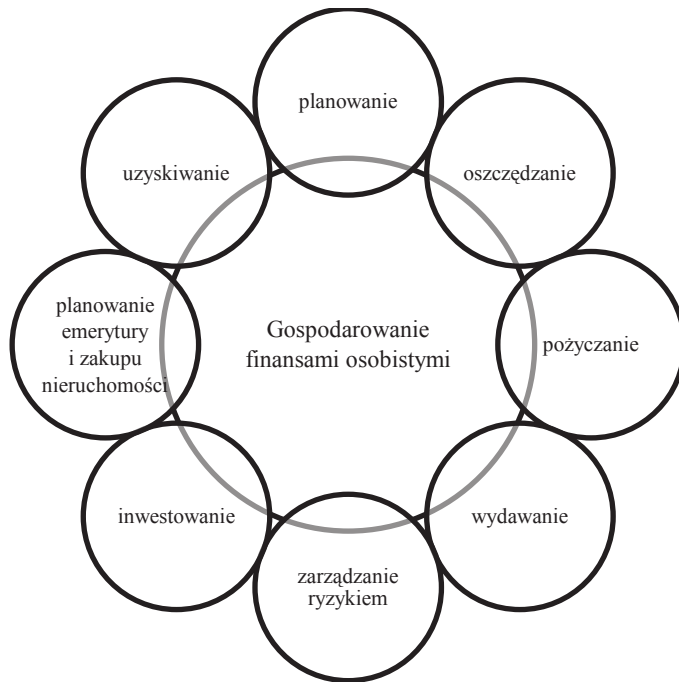
Podejście	Definicja pokolenia
Genealogiczne (z punktu widzenia wieku społecznego)	Ogół spokrewnionych jednostek, posiadających wspólnego przodka o tym samym dla wszystkich statusie rodzinnym (np. ojciec, babka, pradziadek).
Para genealogiczne (z punktu widzenia wieku ekonomicznego)	Docelowe grupy polityki społecznej, tj. grupy osób wyodrębnionych na podstawie podobieństwa fazy cyklu życia, a tym samym podobieństwa sytuacji życiowej.
Metrykalne (z punktu widzenia wieku socjologicznego)	Grupa osób w zbliżonym wieku, tj. urodzonych w tym samym okresie, z reguły analizowanym z punktu widzenia roku lub pięciu lat.
Kulturowe	Grupa osób o określonym systemie wartości i światopoglądzie, ukształtowanych przez społeczno-polityczny kontekst, w którym jednostki się wychowały w młodości.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Szukalski 2012, s. 12-15].

Natomiast zarządzanie finansami osobistymi (*personal finance management*) to proces ciągłego gospodarowania pieniędzmi, składający się z czynności związanych z przygotowaniem i realizacją operacji pieniężnych. Do czynności tych można zaliczyć (patrz rys. 1): uzyskiwanie, planowanie, oszczędzanie, pożyczanie, wydawanie, zarządzanie ryzykiem, inwestowanie, planowanie emerytury oraz zakupu nieruchomości [Kapoor i in. 2004, s. 4].

W każdym z obszarów zarządzania finansami osobistymi (rys. 1) istotną rolę odgrywa system wartości i światopogląd danej jednostki, która w określony sposób – ukształtowany kulturowo – podchodzi do oszczędzania, wydawania czy inwestowania. Wiele badań pokazało, że podejście, wierzenia i zachowania finansowe jednostek są uzależnione od tego, do jakiego pokolenia należą. Przedstawione zostaną podejścia do inwestowania, oszczędzania i wydawania generacji baby boomers, generacji X i Y.

Baby boomers patrzą na inwestycję w dłuższej perspektywie i są raczej finansowymi konserwatystami. Rozumieją istotę kredytów, które wykorzystywali do inwe-

Rys. 1. Czynności gospodarowania finansami osobistymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Kapoor i in. 2004, s. 4].

stowania w nieruchomości. Należy przy tym zauważyć, że pokolenie to nie zadłuża się nadmiernie, i pracuje ciężko, aby spłacić swoje długi. Z uwagi na niepewną sytuację ekonomiczną w kraju woleli inwestować pieniądze w aktywa materialne, głównie w nieruchomości, niż oszczędzać na koncie. Dlatego wiele osób nie posiada dziś oszczędności na tzw. czarną godzinę ani dodatkowych oszczędności emerytalnych w formie aktywów płynnych.

Generacja X, żyjąc w okresie wielu zmian i znaczących wydarzeń światowych (np. lądowanie na księżycu, stworzenie gier komputerowych), w tym także wojen i rozpadów państw, skoncentrowała się na działaniach ekonomicznych i konsumpcyjnych. Osoby należące do tej generacji są bardziej skłonne do pożyczania pieniędzy i korzystania z kart kredytowych. W przeciwieństwie do swoich rodziców nie postrzegają kredytów tylko jako możliwości inwestycji w aktywa trwałe. Z drugiej strony, generacja X ma większą wiedzę na temat finansów, lepiej rozumie produkty i usługi bankowe [Foley, LeFevre 2000].

Urodzona w erze informacyjnej generacja Y oczekuje szybkich rezultatów, dlatego w przeciwieństwie do swoich rodziców i dziadków, nie myśli o długoterminowym inwestowaniu, np. więcej młodych osób woli wynajmować mieszkania niż

ciężko się dorabiać własnych nieruchomości – jak to robili ich przodkowie. Prawdopodobnie wpływa na to kilka czynników. Po pierwsze, generacja Y została wychowana w czasach ogromnego rozwoju technologii, do której od dziecka się przyzwyczajała. Spowodowało to, że osoby te wydają bardzo dużo na różnego rodzaju gadzety (np. telefony, smartfony, laptopy, tablety), a także inne rzeczy określające ich styl życia, tj. samochody, ubrania, meble itp. Ponadto generacja Y to osoby, które wydają dużo pieniędzy na podróże, edukację i rozrywkę, co z kolei może wynikać z tego, że wolą „żyć” niż dorabiać się za wszelką cenę, jak ich rodzice, którym taki styl życia nie daje szczęścia. Po drugie, w dobie kryzysu finansowego sytuacja na rynku pracy oraz problemy z zaciągnięciem kredytu mieszkalnego (zaostrzone przepisy) spowodowały, iż duża część tej generacji poddała się w dążeniu do kupna własnej nieruchomości. Nowe przepisy wprowadzone w Polsce, dotyczące wkładu własnego, mogą jeszcze bardziej zniechęcić młode pokolenie do oszczędzania i inwestowania w nieruchomości lub przynieść pożądany efekt, czyli nauczyć je oszczędzania. Po trzecie, brak zainteresowania kupnem nieruchomości przez pokolenie Y może być wynikiem dobrej sytuacji finansowej ich rodziców i dziadków oraz świadomości finansowej – „po co oszczędzać i ciężko pracować na własne mieszkanie, skoro rodzice mi kupią albo otrzymam w spadku po dziadkach i rodzicach, to wówczas będę miał, a teraz mogę żyć, tak jak chcę” [*The Ameriprise Financial...*].

4. Międzypokoleniowe dylematy zarządzania finansami osobistymi a solidarność międzypokoleniowa – perspektywa polska

Problem solidarności międzypokoleniowej z perspektywy ekonomii odnosi się głównie do trzech płaszczyzn [Attias-Donfut1999]:

- rozdziału w danej chwili dostępnych środków publicznych pomiędzy młodych i starych;
- równego w przybliżeniu traktowania kolejnych generacji, czyli przede wszystkim na zabezpieczeniu praw emerytalnych przyszłych świadczeniobiorców, tak aby były ekwiwalentne świadczeniom obecnych emerytów;
- uzyskaniu od każdej kolejnej generacji ekwiwalentnego wkładu do wspólnego, dzielonego pomiędzy wszystkich funduszu.

W związku z tym przedstawienie międzypokoleniowych dylematów zarządzania finansami osobistymi zaczniemy od obszarów makroekonomicznych, do których zaliczyć można m.in. wspomniany już system emerytalny, a ponadto bardzo ważny rynek pracy. W grudniu 2013 r. przegłosowano projekt zmian w systemie emerytalnym. Wśród założeń projektu ustawy znalazły się m.in. [*Ustawa o OFE...*]:

1. Połowa oszczędności emerytalnych zgromadzonych w OFE zostanie przeniesiona do ZUS.

2. Przyszli emeryci będą mieli wybór, czy wolą pozostać w OFE, czy całość składki emerytalnej przekazywać do ZUS (decyzję będą musieli podjąć od początku kwietnia do końca lipca 2014 r., inaczej trafią bezpośrednio do ZUS).

3. Jednak nawet te środki, które w funduszach zostaną, mają być stopniowo przenoszone do ZUS na dziesięć lat przed przejściem członka funduszu na emeryturę.

Nasuwa się pytanie: „Czy zostały one wprowadzone z myślą o wszystkich pokoleniach, czy może są w interesie jednego z pokoleń?” Z jednej strony, młodsze pokolenia w imię solidarności międzypokoleniowej powinny zapewnić osobom starszym dogodne warunki życia, a co za tym idzie – odpowiednią emeryturę. Dlatego pieniądze odkładane przez młode pokolenia powinny być przeznaczone na finansowanie emerytur starszych pokoleń. Z drugiej strony, zabierając wszystkie oszczędności młodym pokoleniom ze względu na błędne wprowadzenie wcześniejszych reform, to starsze pokolenia nie zastanawiają się, jak w dłuższej perspektywie będzie wyglądał system emerytalny i czy państwo będzie w stanie wypłacać emerytury w przyszłości obecnemu młodemu pokoleniu. Reformy systemu emerytalnego są przykładem najczęściej omawianym w literaturze ekonomicznej w kontekście koncepcji solidarności międzypokoleniowej. Należy przy tym wspomnieć, że reformy emerytalne istotnie oddziałują na zarządzanie finansami osobistymi, zarówno obecnych, jak i przyszłych emerytów, którzy myśląc o przyszłości, muszą gromadzić oszczędności w różnej formie.

W strategii Europa 2020 wśród obszarów priorytetowych dla Polski znalazły się m.in.: bezrobocie młodych oraz poziom zatrudnienia osób starszych, co wskazuje, że potrzebne są działania rządowe skierowane do różnych pokoleń. Poszukiwanie owych działań nie jest rzeczą prostą, gdyż aktywizacja osób starszych może powodować zwiększenie bezrobocia wśród młodych, dlatego należy poszukiwać działań wpływających pozytywnie zarówno na sytuację osób młodych, jak i starszych. Jednym z najważniejszych obszarów zarządzania finansami osobistymi jest pozyskiwanie funduszy, których podstawowym źródłem jest praca. Obecny rynek pracy w Polsce jest jednym z istotnych obszarów, na których zaobserwować można początki konfliktów międzypokoleniowych. Po pierwsze, wydłużenie wieku emerytalnego spowodowało, że osoby starsze, pozostając aktywne na rynku pracy, „blokują” miejsca zatrudnienia osobom młodym, którym trudno jest konkurować z doświadczeniem popartym długoletnim stażem pracy. Po drugie, osoby na emeryturze podejmują się pracy, aby pozyskać dodatkowe źródło dochodów ze względu na niskie emerytury i potrzebę czynnego życia. Po trzecie, państwo prowadzi politykę aktywizacji osób starszych, podejmując działania mające na celu zwiększenie zatrudnienia wśród osób starszych, tj. przyznaje dotacje przedsiębiorcom, którzy zdecydują się zatrudnić osoby starsze. Przyczyną owych zjawisk jest m.in. wydłużenie życia, niskie emerytury oraz brak własnych oszczędności emerytalnych Polaków. Ponadto, o czym wcześniej już wspomniano, starsze pokolenia żyją po to, aby pracować, nie potrafią więc rezygnować z aktywności zawodowej, która jest istotnym czynnikiem określającym ich życie. W dłuższej perspektywie powyższe zjawiska mogą doprowadzić do dyskryminacji osób młodych na rynku pracy. Już dziś bezrobocie wśród osób młodych, tzn. w wieku 15-24 lata, wynosi w Polsce ponad 25%, a w niektórych

krajach Unii Europejskiej, tj. Hiszpanii, Grecji, Portugalii, Włoszech nawet ponad 30% [*Bezrobocie...*].

Dylematy rynku pracy wiążą się z dylematami zarządzania finansami osobistymi w skali mikro. W krajach europejskich zaobserwować można tendencję do coraz późniejszego opuszczania domu rodzinnego przez młode osoby, które nie mają możliwości rozpoczęcia niezależnego finansowo życia i pozostają przez długi czas na utrzymaniu rodziców. Skutkiem tego jest m.in.:

- niski wskaźnik narodzin, gdyż osoby młode nie chcą zakładać rodziny, nie mogą jej utrzymać, a im dłużej żyją same, tym bardziej się do tego przyzwyczajają i trudniej jest im podjąć decyzję o potomstwie w przyszłości, co z kolei negatywnie wpływa na system emerytalny;
- powstanie wielopokoleniowych gospodarstw domowych, w których osoby starsze utrzymują dorosłe dzieci, które często z powodu problemów ze znalezieniem pracy i niemożnością uzyskania niezależności finansowej narażeni są na problemy natury psychologicznej (depresje, ucieczka do świata wirtualnego, spadek samooceny itp.).

Ponadto na poziomie mikroekonomicznym można wyróżnić kilka istotnych obszarów problematycznych mogących prowadzić do konfliktów międzypokoleniowych:

- zapewnienie „dobrego startu” w życie dorosłe osobom młodym (wykształcenie, praktyka, majątek);
- styl zarządzania finansami osobistymi (konsumpcyjny i oszczędnościowy);
- opieka nad osobami starszymi (finansowa i osobista);
- transfer majątku przez pokolenia;

5. Wnioski

Solidarność międzypokoleniowa to „poczucie wzajemnej odpowiedzialności wobec osób przynależących do innej generacji” [Szukalski 2012, s. 47-48]. Koncepcja solidarności międzypokoleniowej w zarządzaniu finansami osobistymi odnosi się do odpowiedzialnego zarządzania finansami przez osoby prywatne i gospodarstwa domowe, tzn. takiego zarządzania, które będzie prowadziło do poprawy sytuacji materialnej wszystkich członków rodziny (kilku gospodarstw domowych), należących do różnych pokoleń, a także przyszłych potomków (kolejnych pokoleń). Zrozumienie różnic międzypokoleniowych, dotyczących podejścia do zarządzania finansami osobistymi, jest istotne z punktu widzenia koncepcji solidarności międzypokoleniowej, mającej na celu podejmowanie odpowiedzialnych decyzji finansowych, wpływających zarówno na dane gospodarstwo domowe/gospodarstwa domowe (finanse osobiste), jak i na całą społeczność (finanse publiczne – np. system emerytalny). Umożliwi to znajdowanie rozwiązań, które będą dobre dla wszystkich pokoleń i nie będą prowadzić do nierówności i konfliktów pomiędzy pokoleniami.

Literatura

- Attias-Donfut C., *Transfers publics et transferts privés entre generations*, [w:] C. Attias-Donfus (red.), *Les solidarités entre generations. Vieillesse, familles, etat*, Nathan, Paris 1999, s. 5-23.
- Bezrobocie wśród młodych ludzi*, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/21_youth_unemployment.pdf (15.01.2014).
- Consumers of tomorrow, Insights and Observations about generation Z*, Grail Research, November 2011, http://www.grailresearch.com/pdf/ContentPodsPdf/Consumers_of_Tomorrow_Insights_and_Observations_About_Generation_Z.pdf (20.01.2014).
- Employee Financial Wellness Survey 2013 results, PWC, June 2013, http://www.pwc.com/en_US/us/private-company-services/publications/assets/pwc-financial-wellness-survey.pdf (17.01.2014).
- Encyklopedia PWN*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Foley E., LeFevre A., *Understanding generation X*, Trial Magazine, June 2000, http://www.voirdirebase.com/pdfs/gen_x.pdf (11.01.2014).
- Generation Y – Profile of the new generation*, Genworth Financial, Spotlight Series, Iss. 4, <http://www.genworth.com.au/downloads/4-2-3-Spotlight/spotlight-series-gen-y.pdf> (19.01.2014).
- Howe N., Strauss W., *Generations: The American's Future, 1584 to 2069*, HarperCollins, 1992.
- Kapoor J.R., Dlabay L.R., Hughes R.J., *Personal finance*, McGraw-Hill, New York 2004.
- Karmolińska-Jagodzick E., *Komunikacja międzypokoleniowa – rozważania wokół różnic kulturowych*, Studia Edukacyjne nr 21, Wyd. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2012, s. 191-210.
- Prognoza ludności na lata 2008–2035*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009.
- Szukalski P., *Solidarność pokoleń. Dylematy relacji międzypokoleniowych*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.
- Tapping into generation Y: Nine ways community financial institutions can use technology to capture young customers*, A First Data White Paper, April 2010, http://www.firstdata.com/downloads/thought-leadership/geny_wp.pdf (10.01.2014).
- The Ameriprise Financial Money Across Generations Study*, Ameriprise Financial, 2007, http://www.ameriprise.com/content/files/AMP_mac-report.pdf (12.01.2014).
- Ustawa o OFE przyjęta. Będą zmiany w systemie emerytalnym*, http://wyborcza.pl/1,75248,15086102,Ustawa_o_OFE_przyjeta_Beda_zmiany_w_systemie_emerytalnym.html (23.01.2014).

PERSONAL FINANCE MANAGEMENT DILEMMAS IN THE CONTEXT OF INTERGENERATIONAL SOLIDARITY CONCEPT

Summary: Nowadays there are five generations: traditionalists, baby boomers, generation X, Y and Z. They have developed different attitudes to personal finance management. According to the intergenerational solidarity, the understanding of the differences is the fundament in intergenerational decision making process. The main purpose of the article is to show that attitudes to personal finance management are changing across generations and the understanding of these differences is essential in the context of intergenerational solidarity.

Keywords: personal finance management, intergenerational solidarity, generations.